

Anadolu Halkının Tahta Çıkacak Türkiye Selçuklu Hükümdarlarını Karşılama Törenleri (İbn Bîbî Evreninde)¹

*Welcoming Ceremonies By Anatolian People For The Rulers Of The Seljuk Of Turkey
(In The Universe Of Ibn Bibi)*

Züriye Çelik*

Özet

Türkiye Selçuklu Devleti'nde hükümdarlar, tahta çıkacakları şehre doğru hareket ettiklerinde, yol üzerindeki şehir halkları, yeni hükümdarlarını karşılamak üzere yollarda beklemişler; tahta çıkış müjdesini şehrin ileri gelenleri, müzisyenleri ve halk hep birlikte kutlamıştır. Nitekim I. Alâeddîn Keykubâd, kardeşi I. İzzeddîn Keykâvus'un ölümü üzerine, tahta çıkmak için Konya'ya doğru hareket ettiğinde Kayseri ve Aksaray şehirlerinin halkları onu karşılamış, eğlenceler düzenlemişlerdir. Konya halkı ise Obruk mevkiine kadar gitmiş; kendisine Konya'ya kadar eşlik etmiştir. Bu karşılama törenlerinde belirli gelenekler uygulanmıştır. Hükümdarı yolda karşılamak, eğlence düzenlemek, kurban kesmek, saçı saçmak, hediye sunmak bu geleneklerdendir.

Bu çalışmada, İbn Bîbî'nin "El Evamirü'l-Alaiyye Fi'l-Umuri'l Alaiyye" adlı eseri göz önüne alınarak Anadolu halkının tahta çıkacak Türkiye Selçuklu hükümdarlarını karşılama törenleri ve bu törenlerdeki gelenekleri konu edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye Selçuklu Devleti, hükümdar, tören, karşılama, İbn Bîbî.*

Abstract

In the Seljuk State of Turkey, when a monarch was making his way to the city where he was to start his reign, peoples of the cities on their way used to wait upon the monarch's way to welcome them; the elites, musicians

¹ Bu makale, 13-15 Ekim 2010 tarihleri arasında Afyonkarahisar'da düzenlenen Uluslararası Zeki Velidi Togan ve Türk Kültürü Bilgi Şöleni'nde bildiri olarak sunulmuştur.

* Arş. Görv.; Selçuk Üniversitesi – Konya

and the common people celebrated the good news of the accession all together. As a matter of fact, when Alā al-Dīn Kayqubad I set off to Konya to ascend after the death of his brother, Kaykaus I, people in the cities of Kayseri and Aksaray greeted and entertained him on his way. Furthermore, people of Konya walked out of the city to Obruk district and accompanied him to the city center. Certain traditions were followed in these welcoming ceremonies such as greeting the monarch on his way, arranging entertainments, sacrificing, scattering valuables, and presenting gifts.

In this study, the welcoming ceremonies by Anatolian people for the rulers of the Seljuk of Turkey as presented in the work by Ibn Bibi are the subject matter.

Key Words: the Seljuk State of Turkey, monarch, ceremony, welcoming, Ibn Bibi.

Giriş

“Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim”² şeklinde tanımlanan tören; anma, kutlama, karşılama, evlenme ve ölüm gibi durumlarda gerçekleştirilmektedir.

Eski Türklerin sosyal yaşamı içinde törenlerin önemli bir yeri vardır. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde yemin, düğün, ad verme, yuğ, karşılama ve uğurlama isimleriyle verilen törenler³ sonraki dönemlerde de varlığını devam ettirmiştir. Ancak söz konusu hikâyelerdeki karşılama bir oğlu, elçiyi ya da kardeşi karşılama şeklindedir. Nitekim bu hikâyelerde yeni bir hükümdar başa geçmemekte olup Oğuzların en büyük hükümdarı “Hanlar Hanı Bayındur Han”dır⁴.

Karşılama törenleri kendi içlerinde çeşitlilik arz etmekle birlikte, şüphesiz en önemli olanı, hükümdarın bizzat kendisi için yapılan karşılama töreni idi. Bu törenler birçok sebep veya müjdeden dolayı yapılabilirdi. Yeni hükümdarın tahta çıkma müjdesi, halk için şenliklerin ve eğlencelerin tertip edilmesi demektir.

Türk devletlerinde hükümdarlar çeşitli yol ve yöntemlerle tahta çıkmışlardır. Prof. Dr. Salim Koca söz konusu yöntemleri belirleyerek bunlardan Türkiye Selçuklu hükümdarlarının tahta çıkış yöntemlerini beş madde halinde vermiştir. Bu yöntemler; *devlet kurucusu olarak, veliaht tayin etmek suretiyle, kuvvet ve mücadele ile, devlet adamlarının ve komutanların seçimiyle ve metbu hükümdarın menşur ve onayı ile tahta çıkmaktır*⁵. Hükümdarlar hangi yol ve yöntem ile tahta çıkmış veya tahtı ele geçirmiş olursa olsun halk yeni hükümdarı daima yeni

² **Türkçe Sözlük 2**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 2244.

³ İsmail Cansız, “Dede Korkut Hikâyelerine Göre Türklerde Tören Geleneği ve Tören Çeşitleri”, **Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, 11/1999, s. 55.

⁴ Orhan Şaik Gökyay, **Dedem Korkudun Kitabı**, Kabaalçı Yayınları, İstanbul 2007, s. 839.

⁵ Salim Koca, tahta çıkış usullerini altı madde halinde belirlemiş, bunlardan beşinin Türkiye Selçuklu Devleti'nde uygulandığını belirtmiştir. Salim Koca, “Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddin Keykubad'ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı”, **Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temel Meseleleri**, Berikan Yayınları, Ankara 2011, s. 303-304.

bir başlangıç olarak görmüştür. Nitekim bu başlangıçları kutlu ve bereketli kılmak adına kurbanlar kesilerek saçılar saçılmıştır.

Türkiye Selçuklu hükümdarları tahta çıkacakları zaman bazı âdet ve törenleri yerine getirirlerdi. İlk olarak, kendisinden önce saltanat sürmüş olan babasının ya da kardeşinin ölümü sebebiyle üç gün boyunca yas tutarlardı. Dördüncü gün yas kıyafetlerini çıkarırlar ve saltanat işlerini yoluna koymaya girişirlerdi. Bununla birlikte Konya asıl tahta oturulan merkez olduğundan, ilk tahta çıkılan yer başka bir şehir olsa bile mutlaka Konya'da da tahta çıkılır, tören ve eğlenceler düzenlenirdi.

Hükümdarlar tahta çıkacakları Konya'ya doğru harekete geçtiklerinde takip ettikleri istikamet üzerinde bulunan şehirlerde yaşayanlar, yeni hükümdarın tahta çıkışını kutlamak için harekete geçerlerdi. Hükümdarı yol üzerinde karşılayan halk arasında şehrin ileri gelenleri ve müzisyenleri de yer alır, bunlar hep birlikte eğlence düzenleyerek bu müjdeli haberi kutlardı. Bu törenler için özenle hazırlanan halk, hükümdarın karşılanacağı mevkie seyyar ya da sabit köşklerle ve hediyelerle gelirdi. Halktan ileri gelenler, hükümdarın *çetrini*⁶ gördüklerinde el öpme şerefine kavuşurlardı. Tahta çıkma müjdesi, kurbanlar kesilerek ve hükümdara *pîşkeş*⁷ sunularak kutlanırdı. Bununla birlikte dinar (altın), dirhem (gümüş), kıymetli mücevher ya da inci gibi *saçılar*⁸ saçılırdı. Ardından yeni hükümdar tarafından emlak ve ikta menşurları yenilenirdi.

İbn Bîbî, bu törenler içinde özellikle iki hükümdarın karşılanma töreni hakkında daha geniş bilgi vermiştir. Bu hükümdarlar, devlete en parlak ve görkemli zamanlarını yaşatan İzzeddîn Keykâvus (1211-1220) ve Alâeddîn Keykubâd (1220-1237)'dir. Nitekim İbn Bîbî'nin ailesi ile birlikte Alâeddîn Keykubâd döneminde Selçuklu hizmetine girdiği düşünülürse bu durum son derece normaldir. Bununla birlikte her hükümdar için bir karşılama töreninden bahsetmemiz mümkün değildir. Payitaht Konya'dan uzakta bulunan ve tahta çıkma noktasında bir şüphe bulunmayan hükümdarlar halk tarafından karşılanmıştır. Burada önemli olan hükümdar olacak kişinin tahta çıkmak üzere mi yoksa tahtı ele geçirmek üzere mi hareket ettiğidir.

⁶ “Anadolu Selçukülerinde de saltanat alametlerinden biri چتر Çetir idi. Hükümdarın bir yere gidişinde başı üzerinde çetir denilen saltanat şemsiyesi tutulurdu; harbe gidişlerde de yine çetir istimal edilmekte idi. Çetir, Şark'ta âdet olduğu üzere bir mızrak üzerinde hükümdarların başlarına açılan muhtelif renklerde güneşlik veya şemsiyenin adıdır. Anadolu Selçukülerinde çetrin rengi siyah idi.” İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 70-71.

⁷ “Pîşkeş: Takdim; ikram, hediye; öne sürülen.” Mehmet Kanar, **Farsça Türkçe Sözlük**, Say Yayınları, İstanbul 2008, s. 399; “Pîşkeş genel bir terim olarak küçükten büyüğe verilen hediye ifade eder. Uygulamaya bakıldığında, çok eski zamanlardan beri, hükümdarlara veya yüksek yönetici sınıf mensuplarına hediye sunmanın bir gelenek olduğu görülür.” Ahmet Nezih Turan, “Bir Pîşkeş Defteri İçin”, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, 13, Ankara 2002, s. 59.

⁸ “Saçı: Kimi düğün ve şenliklerde ortaya saçılması gelenek olan inci, para, şeker, tahıl gibi şeyler.” **Yeni Tarama Sözlüğü**, (Düz.: Cem Dilçin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 176.

I. İzzeddîn Keykâvus'un Karşılama Töreni

Gıyaseddîn Keyhüsrev (1192-1196/1205-1211), İznik Rum İmparatoru I. Theodore Laskaris (1204-1222) ile yaptığı savaşta şehit düştüğü zaman geride üç oğul bırakmıştı. Bunlar; İzzeddîn Keykâvus, Alâeddîn Keykubâd ve Celaleddîn Keyferidun idi. Devlet büyükleri bu üç kardeşten hangisinin tahta geçeceği konusunda istişare etmiş ve büyük oğul olan İzzeddîn Keykâvus'un tahta çıkarılmasında anlaşmışlardı. Bunlar, hep birlikte Konya'dan Kayseri'ye gitmişler ve melik sıfatıyla Malatya'da bulunan İzzeddîn Keykâvus'un huzuruna bir komutan göndermişlerdi. Komutan Malatya'ya vardığında önce buranın devlet büyükleriyle matem merasimini yerine getirmiş, ardından İzzeddîn Keykâvus'un huzuruna çıkarak tahta çıkma sırasının kendisinde olduğunu haber vermişti. Taziye kabul eden İzzeddîn Keykâvus, Kayseri-Aksaray güzergâhıyla Konya'ya gitmek üzere harekete geçmişti. Matem elbisesi giyen emir ve askerler İzzeddîn Keykâvus'u Kayseri-Gedük mevkiinde karşılamışlar, buradan büyük bir törenle şehre varmışlardır. Burada tahta oturan Sultan'ın üzerine dinarlar saçılmıştır. İzzeddîn Keykâvus önce babası Gıyaseddîn Keyhüsrev'in ölümü sebebiyle üç gün yas tutmuş; ardından emlak ve ikta menşurlarını yenilemiş; onlara rütbelerine uygun unvanlar vermiştir. Beyler de imkânları nispetinde hediyeler sunmuşlardır. Tüm bu işler bittiğinde ise Konya'ya doğru yola çıkmıştır⁹. Ancak, yolda kardeşi Alâeddîn Keykubâd'ın Tokat'tan Kayseri'ye doğru ilerlemekte olduğu haberini alınca geri dönerek hazırlık yapmıştır. Alâeddîn Keykubâd, Kayseri'de kardeşini kuşattıysa da başarılı olamayarak Ankara'ya çekilmiştir¹⁰.

İzzeddîn Keykâvus, Kayseri'de işlerini yoluna koyduktan ve tahtını kardeşine kaptırma tehlikesini bertaraf ettikten sonra tekrar Konya yolunu tutmuştur. Aksaray tarafına geldiğinde, şehrin ileri gelenleri ve iğdişleri¹¹ Sultan'ın kafilesini karşılamak için yollara düşmüşlerdir. Sultan'a çok miktarda hediye (*hakk-ı kudûm*) sunarak bağlılıklarını göstermişlerdir. Birkaç gün burada kalan Sultan, ardından Konya'ya doğru hareket etmiştir¹². Konya halkı ve ileri gelen devlet adamları hep birlikte Sultan'ı, Konya ile Sultanhanı arasındaki Obruk mevkiinde karşılamışlardır. Buraya gelen kalabalık arasında şehrin ileri gelenleri, ahileri ve müzisyenleri de vardır. Bunlar, mehter takımı ve seyyar köşklere gelmişler, Sultan'ı gördüklerinde büyük bir sevinç gösterisinde bulunmuşlardır. Sultan, halk ile şehre girmiş, burada tekrar tahta oturmuştur. Tahta oturmanın müjdesi olarak kurbanlar

⁹ İbn-i Bîbî, *El-Evâmirü'l-'Alâiyye Fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye*, (Haz.: Adnan Sadık Erzi), I. Tıpkıbasım, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1956, s. 113; İbn Bîbî, *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name)*, I, (Haz.: Mürsel Öztürk), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 134; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, (Çev.: Mükrimin Halil Yinanç), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, s. 41; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh-i Âl-i Selçuk [Selçuklu Tarihi]*, (Haz.: Dr. Abdullah Bakır), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009, s. 248-249.

¹⁰ Alâeddîn Keykubâd, Ankara kalesine çekilmiş; buradan teslim alınarak Minşar (Masara) kalesine götürülmüştür.

¹¹ İğdişler şehrin ileri gelen tabakasındandır. Faruk Sümer, bu kelimenin Anadolu ve İran'da iki farklı manaya geldiğini söyler ve Anadolu'da "XII. ve XIII. yüzyıllarda bilhassa büyük şehirlerdeki maliye memurlarına" iğdiş dendiğini ve bu kişilerin varlıklı olduklarını belirtir. Faruk Sümer, "Selçuklu Tarihinde İğdişler", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 35, 1985, s. 14,18. Tuncer Baykara ise şehrin iğdişbaşısını; "Devlet görevlilerinin dışında, o şehir halkını temsil eden en yüksek görevli, yani bir tür belediye başkanı" şeklinde tanımlamıştır. Tuncer Baykara, "Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu", *Belleten*, LX/229, Ankara 1997, s. 687.

¹² İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 120; İbn Bîbî, *El Evamirü'l*, s. 140; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 256.

kesilmiş ve Sultan'a ayakbasta vergisi olarak 100 bin dirhem, 5 bin dinar kızıl altın, 100 kat altın işlemeli giysi, her cins ve renkten 50 kat elbise, her renkten 150 top tam boy atlas kumaş, 30 baş at, 20 baş katır ve 50 hörgüçlü deve sunulmuştur. Bu hediyeleri kabul eden Sultan, kendilerinden bağlılık yemini etmelerini istemiş, ardından onların da emlak, ikta ve irad menşurlarını yenilemiştir. Adet olduğu üzere tutukluları serbest bırakarak, önde gelen kişilere hilat giydirmiştir. Konya halkı bir hafta Sultan'ın meclisinde yiyip içerek zaman geçirmiş¹³; devlet merasimlerinin ve şenlik faaliyetlerinin yapıldığı *meydanda*¹⁴ hafta boyunca bayram havası yaşanmıştır. Akabinde sıra devlet işlerine gelmiştir.

İzzeddîn Keykâvus, ileri gelen devlet adamlarının istişaresi ile saltanata oturmuştur. Malatya'dan Kayseri'ye gelmiş ve burada tahta çıkmış, ardından Aksaray yolu ile Konya'ya gelmiştir. Sözü edilen üç şehrin halkı da kendisini aynı özveri ve istekle karşılamış ve sevinç gösterisinde bulunmuştur.

I. Alâeddîn Keykubâd'ın Karşılama Töreni

İzzeddîn Keykâvus hastalanıp öldükten sonra ileri gelen devlet adamları, tıpkı İzzeddîn Keykâvus'un tahta çıkmasından evvel yaptıkları gibi, tahta çıkacak kişinin kim olacağı noktasında istişarede bulunmuşlar, nihayetinde Alâeddîn Keykubâd'ın tahta çıkmasında karar kılmışlardı¹⁵. Onun huzuruna gitmek görevini Emir Seyfeddin Ayaba¹⁶ üstlenmişti. Bu sırada Alâeddîn Keykubâd Malatya'da Kezirpirt¹⁷ kalesinde tutuluyordu¹⁸.

¹³ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 120; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 140; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 44; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 256-257.

¹⁴ XIII. yüzyılda Konya'da devlet merasimleri, şenlikler, bayramlar veya misafirleri karşılama ve uğurlama törenleri *meydan* adı verilen geniş bir alanda yapılırdı. Tuncer Baykara, *Selçuklular Devrinde Konya*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 67-68.

¹⁵ İbnü'l-Esîr'in verdiği rivayetlerden birine göre İzzeddîn Keykâvus'un çocukları tahta çıkamayacak kadar küçüktü ve bu yüzden devlet adamları Alâeddîn Keykubâd'ın tahta çıkmasını uygun görmüşlerdi. Bir başka rivayete göre de İzzeddîn Keykâvus, hastalığı artıp öleceğini anladığında hapiste bulunan kardeşini yanına getirterek ondan, kendisinden sonra tahta çıkmasını istemiş; devlet adamlarından da bu yönde yemin almıştı. İbnü'l-Esîr, *El Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, 12, Bahar Yayınları, İstanbul 1987, s. 312-313.

¹⁶ Emir Seyfeddin Ayaba, Alâeddîn Keykubâd'ı, kardeşi İzzeddîn Keykâvus ile yaptığı mücadeleyi kaybettiğinde Minşar (Masara) kalesine götüren kişi idi. Alâeddîn Keykubâd'ın Sultan olduğunda bunun intikamını alacağından korkuyordu. Bu sebeple de onu, ikinci olarak götürüldüğü Kezirpirt kalesinden çıkararak kendisi olmak istiyordu. Böylelikle canını ve malını garantiye almayı umuyordu. Nitekim yanına vardığında, ondan gerek yazı ile gerekse de söz ile yemin almıştır. İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 204, 206-208; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 222, 224-225; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 71-72; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 327-330.

¹⁷ Kale adı, kaynaklarda *Güzerpit*, *Kuzerpit*, *Kezirpirt* veya *Kezirpirt* gibi farklı şekillerde geçer. Alâeddîn Keykubâd, bu kaleden evvel Malatya yakınlarındaki Minşar (Masara) kalesinde tutulmaktaydı. Bununla birlikte Câmîu'd-Düvel'de Alâeddîn Kekubâd'ın, kardeşi ölene kadar Minşar kalesinde kalmaya devam ettiği belirtilmiştir. Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Câmîu'd-Düvel. Selçuklular Tarihi II. Anadolu Selçukluları ve Beylikler*, (Yay.: Ali Öngül), Akademi Kitabevi, İzmir 2001, s. 46.

¹⁸ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 204-205; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 223; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 70-71; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 328.

Emir Seyfeddin Ayaba, İzzeddîn Keykâvus'un öldüğünü göstermek için onun yüzüğünü ve *destârçesini*¹⁹ alarak Kezirpirt kalesine varmıştı. Namazını kılmış ve dualar okuyarak dışarı bakar haldeyken yaklaşmakta olan atları gören Alâeddîn Keykubâd, öldürüleceği hissine kapılmıştı. Derhal kale muhafızının yanına giderek gelen atlıları oyalamasını, gusül abdestini tazelemek istediğini söylemiştir. Kale komutanı Emir Seyfeddin Ayaba'dan gelişinin hem acı bir haber vermek hem de müjde iletmek olduğunu öğrenince onu ve bir kölesini içeri almış; durumu Alâeddîn Keykubâd'a iletmiştir. Böylece korkusu yok olan Alâeddîn Keykubâd, vakit kaybetmeden yola çıkarak Sivas'a doğru harekete geçmiştir. Sivas kalesine gelen Alâeddîn Keykubâd'a kale kapısı Emir-i Ahur Oğulbey tarafından açılmıştır. Kaleyi açan Oğulbey, koşarak Sultan'ın yanına gelmiş; önce yeri ardından da Sultan'ın atının üzengisini öpmüştür. Böylelikle şehre giren Sultan, kardeşinin naaşını gördükten sonra tahta oturmuştur. Bununla birlikte şehrin ileri gelenleri ve imamırları çağrılarak durumdan haberdar edilmişlerdir. Gelenler Sultan'ın huzuruna çıkarak bağlılıklarını bildirmiş ve el öpmüşlerdir. Ardından hep birlikte camiye giderek kadının telkiniyle bağlılıkları üzerine yemin etmişlerdir²⁰.

Alâeddîn Keykubâd, diğer bütün hükümdarların yaptığı gibi, üç gün boyunca matem merasimine uymuş ve beyaz atlas giyerek yas tutmuştur. Emirler de külahlarını ters çevirerek elbiselerinin üzerine beyaz örtü örtmüşlerdir²¹. Ardından Sultan, kendisine bağlılık yemini etmeye ve hediyelerini sunmaya gelenleri kabul ederek onların emlak ve ikta menşurlarını yenilemiş; daha sonra yolunu Konya'ya çevirmiştir. Yolda Gedük mevkiinde dinlenen Sultan, sonra Kayseri'ye varmıştır. Burada kendisini, "Hokkabazoğlu" adıyla meşhur olan Kayseri sübaşısı Emir Seyfeddin Ebu Bekir tarafından haberdar edilen, şehrin ve vilayetin bütün ordu komutanları ve itibarlı kişileri, süslü arabalarla ve seyyar köşklerle; mehter takımları, şarkıcılar ve meddahların bulunduğu arabalarla Çubuk mevkiinde karşılaşmışlardır. Kayseri ileri gelenleri Sultan'ın *çetrini* gördüklerinde atlarından inmişler ve el öpmüşlerdir. Ardından tekrar atlarına binerek Sultan'ın alayına katılmışlardır. Saltanat alayı ile Kayseri'ye giren Sultan, sokaklara dökülen halk tarafından, mahşerî bir kalabalık halinde karşılanmış ve üzerine dinar, dirhem ve inciler saçılmıştır²².

İbn Bîbî, Alâeddîn Keykubâd'ın Konya istikametinde ilerleyişini uzun uzadıya ve oldukça gösterişli anlatmaktadır. Buna göre, Alâeddîn Keykubâd'ın Kayseri'deki karşılama törenini şehrin sübaşısı Hokkabazoğlu Seyfeddin Ebu Bekir hazırlamıştır. Kendisi,

¹⁹ "Destârçe: Küçük destar, küçük sarık; küçük mendil, mendil; hediye." Mehmet Kanar, **Farsça Türkçe Sözlük**, s. 647. *Destârçe*, egemenlik sembollerindedir. Ahmet Çaycı, **Selçuklularda Egemenlik Sembolleri**, İz Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 258.

²⁰ İbn-i Bîbî, **Tıpkıbasım**, s. 204-209; İbn Bibi, **El Evamirü'l**, s. 223-227; İbn Bîbî, **Selçuknâme**, s. 71-73; Yazıcızâde Ali, **Tevârîh**, s. 328-332.

²¹ Türkiye Selçuklu hükümdarları Abbasi hilafetine bağlılıklarını göstermek üzere tıpkı onlar gibi yas tuttıklarını ifade eder şekilde beyaz atlastan elbiseler giymişlerdir. Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötügen Yayınları, İstanbul 2005, s. 339.

²² İbn-i Bîbî, **Tıpkıbasım**, s. 212-213; İbn Bibi, **El Evamirü'l**, s. 230-231; İbn Bîbî, **Selçuknâme**, s. 73; Yazıcızâde Ali, **Tevârîh**, s. 332-335.

hazinesinden çıkardığı incileri Sultan'ın şehre girişi şerefine saçmış, Sultan'a kıymetli hediyeler sunmuştur²³.

Birkaç gün Kayseri'de kalan Alâeddîn Keykubâd, beraberindekilerle birlikte Aksaray'a doğru yola koyulmuştur. Sultan, Kayseri-Aksaray yolu arasındaki Pervane Kervansarayı'nda, büyük bir eğlence havası içinde, sazları ve renk renk kıyafetleri ile Aksaray halkı tarafından muhteşem bir törenle karşılanmıştır. En güzel elbiselerini giyerek Sultanı karşılayan Aksaray halkı saz ve nağmeleriyle yeri göğü inletmiş; ileri gelenler el öpme şerefine kavuşmuşlardır. Şehre giren Sultanın atının ayağına ve tahtının dibine altınlar saçılmıştır. Böylelikle gelişinin ve tahta çıkışının bereketli olmasını dilemişlerdir. Sultan, burada da birkaç gün kalmış, ardından tekrar yola çıkmıştır²⁴.

Aksaray'dan gelen haberciler vasıtası ile gelişini öğrendikleri Sultan'ı Obruk mevkiinde karşılayan Konya halkı, buraya 500'ü seyyar ve 300'ü sabit olmak üzere 800 köşk ile gelmiştir. Sultan Alâeddîn Keykubâd Obruk'a geldiğinde şerefine koç ve sığırlar kurban edilmiş, çok miktarda dinar ve dirhem saçı ve *pîşkeş* olarak saçılmış ve sunulmuştur. Şehir halkı Alâeddîn Keykubâd'ın tahta çıkacağı müjdesine ve gelişine çok önem vermiştir. Öyle ki, Obruk'a gelmelerinden evvel şehir kalesinin şerefelerini dahi gelin odası gibi yaldızlı ve ipekli kumaşlarla süslemişlerdir. Sultan, kendisini karşılamaya gelenlerle birlikte geceyi Rûzbe ovasında geçirmiştir²⁵. Ertesi gün Konya'ya doğru harekete geçilmiştir.

İbn Bîbî'nin verdiği bilgiye göre Alâeddîn Keykubâdın Ruzbe ovasından Konya'ya ilerleyişi oldukça ihtişamlıydı. İlerleyiş sırasında bazısı yaya bazısı da süvari olduğu halde bin kadar fityan (ahi genci) Sultan'ın etrafını sarmıştı. Büyük emirler onu "*bir ok atımı mesafesinde*" biraz geriden ve saflar halinde takip ediyorlardı. Bundan başka, Sultan'ın etrafında 50 silahdar, 60 camedar, 500 çavuş ve 120 candar bulunuyordu. Şehre yaklaşıldığında emirler atlarından indiler. Kaftanının eteğini kemerine toplamış olan Emir Seyfeddin Ayaba ise Sultan'ın atının dizginini çekiyordu²⁶.

İbn Bîbî, Sultan'ın Konya'ya girişi sırasında saçılan saçığı şöyle tarif etmektedir:

"O arada saçılan altın ve gümüş saçının (nisar) miktarı rahmet yağmurunun taneleri ve Allah'ın lütfu gibi sınırsızdı ve haddi hesabı yoktu. Saçılanları toplayanlar ise, ölünceye

²³ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 213; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 231; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 73; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 335.

²⁴ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 213-214; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 231; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 73; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 336.

²⁵ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 214-215; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 232-233; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 74; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 337.

²⁶ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 215- 216; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 233-234; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 74; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 338-339.

kadar geçimlerini garanti altına aldılar. Elde ettikleri servet ve sâmanla [zenginlik] kıyamet gününe kadar sıkıntıdan kurtuldular.”²⁷

Şehre girdikten sonra büyük bir sofraya hazırlanan Alâeddîn Keykubâd, ardından eğlence meclisi (bezm) tertip ettirmiştir. *Pişkeş* olarak kendisine kıymetli hediyeler sunulan Sultan da onların emlak ve ikta menşurlarını yenilemiştir²⁸.

Türkiye Selçuklu hükümdarlarından İzzeddîn Keykâvus ve kardeşi Alâeddîn Keykubâd'ın karşılama törenleri birbirine oldukça benzemektedir. Nitekim, devlet adamlarının kararı ve onayı ile tahta çıkan her iki hükümdar da tahta oturacakları haberini Malatya'da iken almışlar ve Konya'ya aynı güzergâhtan; Kayseri ve Aksaray üzerinden ulaşmışlardır. Bu şehirlerin halkları ise yeni hükümdarlarını karşılamak için gereken her türlü hazırlığı yapmışlar, can-u gönülden tahta çıkış müjdesini kutlamışlardır.

Sonuç

İbn Bîbî'nin *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye* adlı eserinde Türkiye Selçuklu hükümdarlarının Anadolu halkı tarafından karşılama törenleri hakkında en geniş bilgi İzzeddîn Keykâvus ve Alâeddîn Keykubâd'ın karşılama törenlerinde görülmektedir. İbn Bîbî'nin söz ettiği bu iki hükümdardan başka diğer hükümdarların karşılama törenlerine eserde neredeyse yer verilmemiştir. Ancak kısa birkaç cümle ile bahsedilmiş ve sadece şehre girişlerindeki coşku ve gösteriştten ötürü övünülmüştür. Bununla birlikte, her hükümdar için aynı durum söz konusu değildir. Karşılancak hükümdarın, hükümdar olacağı kesinleşmiş ve karşısında bir güç kalmamış ya da rakibini bertaraf etmiş olması gerekmiştir. Nitekim I. Alâeddîn Keykubâd öldüğünde veliaht tayin ettiği Melik İzzeddîn yerine büyük oğlu II. Gıyaseddîn Keyhüsrev (1237-1246) tahta geçirilmek istenmiştir. Bu sebeple Keykubâdiye'den alınarak bir ata bindirilmiş ve süratle Kayseri şehrine getirilmiştir²⁹. Kayseri'de tahta çıkan Sultan'ın yanına ona taraftar olan devlet büyükleri gelmiş ve el öperek saçı saçmışlardır. Ardından Sultan tarafından tutuklular serbest bırakılmıştır. II. Gıyaseddîn Keyhüsrev, tahta geçmek üzere değil, tahtı ele geçirmek üzere hareket ettiğinden her ne kadar tahta oturtulduktan sonra saçı saçma, tutukluları serbest bırakma ve el öpme gibi adetler yerine getirilmişse de kendisine halk tarafından bir karşılama töreni yapılmamıştır. İbn Bîbî, II. İzzeddîn Keykâvus'un tahta çıkışını anlatırken de ayrıntıya yer vermemiştir. Buna göre devlet adamları II. Gıyaseddîn Keyhüsrev'in üç oğlundan en büyüğü olan II. İzzeddîn Keykâvus'un tahta çıkarılmasında anlaşmışlar ve kardeşlerin hepsini Borgulu (Uluborlu) kalesinden alarak Konya Akşehir'inin Altuntaş köyüne getirmişlerdir. Burada II. İzzeddîn Keykâvus'un tahtının iki yanına koydukları kürsülere melik sıfatıyla kardeşlerini oturtmuşlardır. Ardından Sultan'ın

²⁷ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 217; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 235.

²⁸ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 218-220; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, s. 236-238; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 340.

²⁹ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 464-465; İbn Bîbî, *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name) II*, (Haz.: Mürsel Öztürk), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 20; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 153; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 617.

üzerine dinar ve kıymetli mücevherler saçılmıştır. Birkaç gün sonra Konya'ya büyük bir ihtişamla varılmış ve burada bir tören düzenlenmiştir³⁰. IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın ise Borgulu (Uluborlu) kalesinden alınarak mahşerî bir kalabalık önünde tahta çıktığı anlatılmış; ancak şehre girişi hakkında bilgi verilmemiştir³¹.

İbn Bîbî'nin tahta çıktığından bahsettiği son hükümdar III. Gıyaseddîn Keyhüsrev (1266-1284)'dir. Ancak tahta çıktığında henüz iki buçuk yaşında olan Gıyaseddîn Keyhüsrev bu sırada Konya'da olduğundan böyle bir karşılama söz konusu olmamıştır³².

Türkiye Selçuklu hükümdarları, Sivas, Kayseri, Aksaray ve Konya gibi şehir halklarının karşılama törenleri ile ve büyük bir ihtişamla tahta çıkmışlardır. Halk tarafından yapılan her türlü tören ve şenlik, yeni hükümdarın tahta çıkmasının verdiği sevinç sebebiyledir. Zira, asayişin sağlanmış olduğu sağlıklı bir sosyal hayatın başlıca amili olan hükümdarlar, halk için düzen ve dirlik demektir. Ayrıca halk, hükümdarına desteğini göstermek ve tahta çıkışını bereketli kılmak istemiştir. Nitekim uzun bir süre hapis tutulan Alâeddîn Keykubâd'ın tahta çıkışı ve Konya'ya gelişi esnasında halkın gösterdiği büyük sevincin ve ilginin arkasında yatan nedenlerden biri de hiç şüphesiz sahiplenme ve desteğini gösterme niyetidir.

Sonuç olarak, söz konusu törenlerdeki usul ve kaidelerin, bütünü itibariyle aynı olacağı göz önüne alındığında, karşılama törenlerindeki âdetlerin; şehri süslemek, hükümdarı yolda karşılamak, *çetri* görüldüğünde hükümdarın elini öpmek, kendisine biat ve bağlılık yemini etmek, çalgılı eğlence düzenlemek, kurban kesmek, saçı saçmak, hükümdara çeşitli hediyeler sunmak ve ona şehre kadar refakat etmek olduğu görülmektedir. Buna mukabil hükümdarlar da tutukluları serbest bırakma, halka açık sofraya kurma, eğlence düzenleme, emlak ve ikta menşurlarını yenileme gibi adet ve uygulamaları yerine getirmişler; bir an evvel adalet dağıtma işine girişmişlerdir.

³⁰ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 549-550; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, II, s. 89; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 186; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 701.

³¹ İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 624; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, II, s. 149; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 214; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 755-756.

³² İbn-i Bîbî, *Tıpkıbasım*, s. 650; İbn Bibi, *El Evamirü'l*, II, s. 170; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, s. 227; Yazıcızâde Ali, *Tevârîh*, s. 783.

Kaynakça

BAYKARA Tuncer, **Türkiye Selçukluları Devrinde Konya**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.

BAYKARA Tuncer, “Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu”, **Bellekten**, LX/229, Ankara 1997, s. 681-693.

CANSIZ İsmail, “Dede Korkut Hikayelerine Göre Türklerde Tören Geleneği ve Tören Çeşitleri”, **Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, 11, 1999, s. 55-65.

ÇAYCI Ahmet, **Selçuklularda Egemenlik Sembolleri**, İz Yayıncılık, İstanbul 2008.

GÖKYAY Orhan Şaik, **Dedem Korkudun Kitabı**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.

İBN-İ BÎBÎ, **El-Evâmirü'l-‘Alâ’iyye Fî'l-Umûri'l-‘Alâ’iyye**, I. Tıpkıbasım, (Haz.: Adnan Sadık Erzi), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1956.

İBN BÎBÎ, **El Evamirü'l-Alaiyye Fî'l-Umuri'l Alaiyye (Selçuk Name)**, I-II (Haz.: Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.

İBN BÎBÎ, **Selçuknâme**, (Çev.: Mükrimin Halil Yinanç), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007.

İBNÜ’L-ESÎR, **El Kâmil Fî’t-Tarih Tercümesi**, 12, Bahar Yayınları, İstanbul 1987.

KANAR Mehmet, **Farsça Türkçe Sözlük**, Say Yayınları, İstanbul 2008.

KOCA Salim, “Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddîn Keykubâd’ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı”, **Selçuklu Devri Türk Tarihinin Temel Meseleleri**, Berikan Yayınları, Ankara 2011, s. 303-344.

MÜNECCİMBAŞI Ahmed b. Lütfullah, **Câmiu’d-Düvel. Selçuklular Tarihi II. Anadolu Selçukluları ve Beylikler**, (Yay.: Ali Öngül), Akademi Kitabevi, İzmir 2001.

SÜMER Faruk, “Selçuklu Tarihinde İğdişler”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, 35, 1985, s. 9-23.

TURAN Ahmet Nezihi, “Bir Pişkeş Defteri İçin”, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, 13, Ankara 2002, s. 59-74.

TURAN Osman, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.

Türkçe Sözlük 2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988.

YAZICIZÂDE ALİ, **Tevârîh-i Âl-i Selçuk [Selçuklu Tarihi]**, (Haz.: Dr. Abdullah Bakır), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.

Yeni Tarama Sözlüğü, (Düz.: Cem Dilçin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.